

Quant a la immersió, a l'estudi se'ns diu que molt positiu el 26%, bastant positiu un 40% i regular el 14%. Però... per què de vegades surt regular? Perquè una immersió feta a cent escoles és perfecta. Una immersió que es fa a 1.500 escoles és bona, i hi ha casos en què no tan bona, perquè hi ha uns sectors incontrolables (la qualitat del mestre, la professionalitat del mestre i totes aquelles incidències que s'hi poden sumar en el transcurs de la vida professional).

Resumint, els mestres d'EGB han fet un pas molt positiu envers el model educatiu de Catalunya, escola catalana en llengua i continguts, també molts professors de secundària, no solament quant a l'adquisició de la competència lingüística, igualment per les actituds. La sobirania que l'Estatut d'Autonomia de 1979 ha dotat Catalunya en relació a l'educació és tan sols plena; per aquesta causa l'existència de frens i de topalls per a una aplicació completa del nostre model educatiu per part dels professors i mestres continuarà existint, per bé que en franca davallada.

ELS MESTRES I EL FET NACIONAL

*Xavier Hernández**

M'agradaria parlar de la qüestió del professorat davant el fet nacional i atès que la majoria de vostès no ho han pogut fer, no han pogut disposar o constatar aquest breu resum, seria interessant fer un petit recorregut pels punts que fan referència a aquest aspecte. Si és una mica lent podem comentar senzillament quin és l'estat d'opinió. Sempre heu de pensar que el que pugui dir o el que pugui opinar en cap moment ho és amb l'afany de recriminar els mestres, sinó tot al contrari, ja que estem en una situació realment delicada o, fins i tot, extremadament delicada en general com a país

El primer punt fa referència a l'autoidentificació amb Catalunya. El 27,8% es declara català català, el 23,2% català europeu, el 21% català espanyol i l'11% no es declara res. Si tenim en compte que de les dades anteriors es treia que el 63% de les persones enquestades era de pares catalans o un dels dos pares era català, aquest resultat seria la normalitat. En aquest país moltes vegades s'identifica normalitat amb nacionalisme. Allò normal és ser català. Aquesta no és cap actitud nacionalista, sinó de normalitat. Tanmateix, la gent que assumeix un codi d'identificació nacional sense complexos és relativament escàs, és a dir, el 27,8%. Uns altres el superen amb la dimensió més universalista, català europeu, i tot plegat suma el 51%, que és un percentatge limitat.

La taula següent fa referència a la importància comparativa de la història. Què ens diuen les dades? El 56,7% pensa que és més important la història de Catalunya, com a tasca prioritària en l'ensenyament, mentre que el 31% pensa que la història universal és més important

* Intervenció de l'autor feta el dia 26 de maig de 1994.

que la de Catalunya. ; gairebé tothom coincideix en el fet que la història d'Espanya ocuparia un segon lloc. Això és interessant, perquè el fet que la gent pensi que la història de Catalunya hauria de tenir aquesta importància en l'ensenyament, no vol dir que la història de Catalunya tingui importància a l'escola, en l'ensenyament d'avui. La presència real de la història de Catalunya és poc menys que anecdòtica, i això en tots els nivells de l'ensenyament.

També cal afegir una cosa que pot explicar aquests aspectes. En el caràcter de la mostra hi ha un percentatge molt alt de persones que treballa en educació infantil. El 47% de les persones enquestades treballa, totalment o parcialment, en educació infantil. Això és una dada molt important per diverses raons. Una perquè la gent que treballa en infantil, a part de ser encantadora, és la gent més normal de l'ensenyament. A mesura que anem pujant a altres nivells, trobem que la gent és bastant més complicada mentalment fins a arribar a la universitat on la situació ja és paradoxal. És a dir que és gent assenyada la que contesta, d'alguna manera. Probablement, si la mostra hagués estat de professors de secundària o d'universitat els resultats haurien estat força més escabrosos sense cap mena de dubte. També perquè la gent que treballa en educació infantil o en el cicle inicial acostuma a ser la gent més dinàmica. Una altra cosa és el cicle mitjà, on va la gent més conservadora, que no volen treballar amb els més grans i no es vol esforçar a ensenyar a llegir o a moure's amb els més petits, en general. És a dir, moltes de les preguntes que es contesten sobre cultura catalana, moltes vegades poden haver estat pensades des de l'òptica de l'educació infantil o des del cicle inicial de l'educació primària. Per a ells parlar de la cultura catalana pot ser treballar festes populars, per exemple. No és la mateixa idea que pugui tenir un professor de batxillerat. Aquesta és una dada important que s'hauria de tenir en compte en tots els aspectes.

En general, de tota manera, hi ha consens en dir que la història de Catalunya ha de tenir un paper important. I tothom 11 atorga a la història d'Espanya un segon paper. I hauríem de matisar si amb una perspectiva estrictament històrica, la història de Catalunya i la història d'Espanya, dins d'un context europeu, mediterrani, són històries paral·leles. La integració política plena de Catalunya dins d'Espanya no es duu a terme fins a la segona meitat del segle XIX, quan es construeix Espanya com a Estat nació liberal, capitalista, «burgès». Abans hi ha una altra Història, és l'Antic Règim, és a dir que podríem dir que Espanya «s'inventa» a partir de l'any 1833, que per tant la història comuna de Catalunya i Espanya agafa una part del segle XIX i el segle XX, i per aquest motiu les històries d'abans són diferents. No té res a veure la Catalunya medieval amb la Galícia medieval, o l'Al-Andalus, òbviament.

Aquest és un altre factor que cal tenir en compte. És a dir que perviu aquesta visió circumspecta. Catalunya, i un cercle més gran Espanya, i el cercle més gran el món. Els moviments d'educació pedagògica que es basen en un dels aspectes circumspectes poden haver tingut alguna influència en aquest aspecte. Matisar òbviament que encara en història tenim molts problemes. És una matèria on tenim molts problemes, absolutament distorsionada no solament per als alumnes, sinó per als mateixos professionals de la història. Normalment s'associa història nacional amb història de l'Estat. Així, mentre explicar història de Catalunya en temps de la Corona d'Aragó és relativament fàcil, quan el professorat ha d'explicar història de Catalunya en el segle XX fa un mimetisme amb l'Estat, fa una història del terriblement

complicat segle XIX espanyol, quan en realitat mai la Història de Catalunya, mai la realitat de Catalunya ha estat tan diferent de la d'Espanya com en el segle XIX, ja que Catalunya va ser un país industrial i la resta de l'Estat espanyol era una societat rural. Hi havia la mateixa diferència que podia haver-hi entre Anglaterra i Polònia, i per tant això justifica que hi pugui haver una història diferenciada. Això no s'entén ni per part de l'ensenyament ni per part de la Historiografia, i encara hi ha gent que diu que no es pot fer una història de Catalunya sense comptar amb altres referències.

De tota manera és interessant el resultat, que valorin que la història de Catalunya té una certa preponderància. Qualsevol enquesta, qualsevol dada sempre es pot prendre com un got mig buit o mig plé. Preferiria fer una lectura positiva del got mig plé. Majoritàriament la gent té una sensibilitat i pensa que això és un tema important.

A la taula 21 diu: «l'objectiu de l'escola ha de ser transmetre, sensibilitzar sobre la consciència nacional?». El 68% considera que el coneixement de la Història de Catalunya repercuteix en un sentiment més profund de nació, el 24% pensa que no. En tot cas, aquí podríem comentar el que tindria de pervers el fet de pensar. La tasca de la història, com de qualsevol altra matèria o disciplina de caràcter científic no ha de ser, òbviament, adoctrinar ningú sinó ampliar els horitzons culturals i assegurar una major cultura, un major relativisme de la gent, perquè hi pugui opinar amb més llibertat. En canvi la gent continua tenint la percepció, directament o indirectament, que la història ha de tenir una funció ideològica, com la tenia al segle XIX o com la va tenir durant el franquisme, que potser algunes persones tenen.

A continuació hi ha el tema dels signes d'identitat. Hi ha la taula 22, que no està en el resum, però les dades sí. La presència de la senyera a les escoles és un tema sobre el qual podríem discutir moltes hores, però cal destacar que no hi ha assumida una normalitat referent a això. A la taula 22 sobre la presència de la senyera a les escoles el 40,9% és partidari que la senyera hi sigui i el 48,3% —per tant, més— és partidari que no hi sigui; el 10% no sap no contesta.

És a dir, que hi ha una mena de negació a la presència o a la normalització d'un símbol nacional interessant com podria ser la senyera. Fent un paral·lelisme amb els Estats Units, allà la bandera —l'himne, la diada nacional— és una cosa en la qual, si més no, hi ha un cert pont de solidaritat o de diàleg entre comunitats molt diverses, de les més diverses procedències i que tots se senten solidaris, o mínimament identificats amb uns símbols. Aquí sembla que, ara com ara, l'única senyera que hi ha hagut a la majoria de poblacions de Catalunya —i no és per frivolitzar— seria la del Futbol Club Barcelona, que em sembla que és l'única que no admet gairebé cap discussió. Per tant, aquest és un tema preocupant.

Sobre la presència de l'Himne a les escoles, la situació és radicalment contrària. El 27% diu que sí-no diu com— i el 60% s'hi nega en rodó. Aquesta pregunta s'hauria de plantejar al revés. És a dir: «Com a país normal, vostè pensa que els alumnes de l'escola de Catalunya haurien de conèixer l'himne del seu país, sí o no?». Aquesta hauria estat tal vegada la manera correcta de preguntar-ho i jo suposo que la majoria dels que som aquí i la gent del carrer, si se li diu: «Es normal que un estudiant francès conegui La Marsellesa?», tots ho trobarien

normal, però curiosament, plantejat aquí el tema, és normal que els estudiants de Catalunya coneguin l'Himne del seu país? El 60% del professorat ho nega en rodó, la qual cosa és una dada bastant interessant.

La taula 25: Els percentatges són interessants. És a dir qui escull la llengua que es parla a l'aula és el professorat. Estem davant d'un ensenyament gairebé autogestionari. Sembla que la incidència de les autoritats educatives del país no és gaire gran. Això és curiós perquè, a part que és veritat, en bona part, que el professorat decideix molt, també tenen consciència del que decideixen, fins i tot la llengua que es parla a l'aula. A la Generalitat se li atribueix el 12,1% incidència en això.

La taula 26: «A qui hauria de correspondre el paper de transmissió de la cultura catalana?» Aquí comença a embolicar-se la situació. La majoria s'atorga aquest paper en el 67%. Diuen que en primer lloc correspon als professors i és curiós veure que és discutible si la majoria dels professors es considera preparada.

La taula 27: «El professorat coneix la cultura catalana?» Els qui contesten sense vacil·lacions és el 3,9%. La resta diu bastant, i altres dinen regular. Això vol dir poc.

La taula 28: «Consideraria interessant disposar de mòduls de formació permanent sobre la realitat catalana?» El 86,5% respon afirmativament, cosa que demostra una necessitat sentida. I a la taula 29 és el 43% el que necessita, el que es troba més necessitat de posar-se al dia de continguts d'Història que no sobre continguts de llengua catalana, que és el 40%. És a dir que la set d'Història és molt més gran que la de geografia o altres aspectes culturals.

En resum, no amb afany de frivolitat ni molt menys. Ni amb afany de recriminar els mestres ni molt menys, sinó pel fet de constatar una situació. Al capdavall, els mestres també són un reflex del que és la societat en general i que en absolut no són culpables d'aquesta situació, perquè, segons els historiadors, hi ha diversos nivells: el nivell de la Història, de l'educació, un nivell estructural, uns nivells conjunturals, i uns fets puntuals. Si mirem una escala estructural, el país està com està perquè hi ha bàsicament un trencament molt fon a partir de la guerra civil. Catalunya perd una guerra en la qual queda liquidada bona part de la seva societat civil, i els seus millors elements intel·lectuals i recursos humans i quadres de la societat desapareixen o van a l'exili, o són represaliats; per tant, el país queda aplanat i això significa un dels talls més brutals de tota la Història de Catalunya i amb aquest tall, a més, se li suma l'impacte formidable de la immigració al final dels anys cinquanta, els seixanta i els setanta en unes condicions absolutament desfavorables, quan Catalunya no existeix formalment com a país. És a dir que la immigració, a diferència de la dels anys trenta, o de la de principis de segle, no podia incorporar-se a allò que no existia, no tenia cap oportunitat, i segurament encara hi ha molta memòria històrica referent a això.

Pel que fa al fet conjuntural diríem que hi ha una represa d'una certa normalitat a partir de la mort del dictador. Es tracta d'una segona restauració borbònica, molt similar a la primera, amb una democràcia formal, però no amb una ruptura democràtica autèntica, i això condicionarà tot el procés. Es a dir, el monarca que se situa és el que designa el dictador i tota la transició es fa amb tots els elements últims de la dictadura, portant sempre la inicia-

tiva. Això fa que una pervivència del règim important condicioni tot el procés i els costums democràtics, com s'evidencia avui dia, quan es veu si fa falta o no una refundació de l'Estat, com poden haver assajat altres països.

Obviament és una opinió, i pel que afecta a Catalunya en el moment puntual caldria assenyalar que estem en un moment important, amb el perill potenciat ja obertament o directament des de l'exterior que es consolidin a Catalunya dues societats diferenciades: la dels catalans i la dels espanyols. Si més no, els moviments que hi ha hagut en els últims mesos són absolutament preocupants en aquest aspecte. De fet, suposem el tema de la immigració-integració-suma-incorporació. El problema no seria tant la immigració, sinó els catalans de primera generació, en els quals hi ha una tendència preocupant de no quedar identificats en cap col·lectiu o cap opció cultural en concret.

D'altra banda, al començament de la immigració hi havia uns referents molt clars per als immigrants. El model era accedir a una classe mitja catalana. Avui dia la majoria de la immigració ha accedit a la classe mitja sense passar per uns patrons culturals catalans. Això pot provocar un enquistament de formes culturals castellanes oposades a les catalanes. Tenim un perill potencial potent, sense alarmisme, però pensem que en altres països d'Europa, que ningú pensava que passés segons què, han passat coses absolutament terribles.

Quant a la qüestió dels mestres en aquesta conjuntura, ja en veiem la composició, i una anàlisi acurada de les dades ens dona tendències interessants sobre les actituds dels mestres més joves, que han nascut i han viscut en la democràcia, que no pas respecte als anteriors. Dificilment els mestres poden portar a terme aquestes tasques de transmissió de valors, de transmissió de cultura i d'història de Catalunya. Perquè, quins coneixements sobre cultura catalana, sobre geografia, etcètera, reben a les escoles de mestres, o a l'EGB, al batxillerat, a la formació professional, a les escoles de mestres, o a les facultats?

La visió, avui encara, és absolutament dramàtica. Atenent-nos firis i tot als percentatges. El percentatge d'història no ha variat gaire entre el segle XIX i l'actualitat. És al voltant del 5%. Per exemple, a l'EGB, què estudien els nens d'història de Catalunya? Majoritàriament, firis ara, gairebé els programes vigents són els de l'any 1970, programes dissenyats durant l'últim període del franquisme, i la Generalitat, molt tardanament, l'any 1988, va treure una ordre que era incorporada als programes de l'any 1970, amb uns certs continguts de geografia, història i realitat cultural catalana, que se sumava als programes existents. És a dir, quedaven sumats a uns programes ja voluminosos.

Després de sis anys, aquest fet comença a manifestar uns resultats a partir dels llibres de text. Les editorials han hagut d'incorporar, cada vegada més, continguts sobre història i geografia de Catalunya, i això ha repercutit en el fet que els mestres a mesura que sortia en els llibres de text ho han anat incorporant.

Al batxillerat, òbviament, no hi ha història de Catalunya, si no és per voluntat del professorat. És a dir que no tenen perquè saber-la ni explicar-la. De la universitat no en parlem. Em sembla que a la Universitat Central assignatures explícites història de Catalunya, si n'hi ha, es podrien comptar amb els dits d'una mà i encara ens en sobriarien. No sé com està l'Autònoma o periodisme, però pel que ha dit la premsa, la situació és força similar.

A les escoles de mestres, òbviament, les hores que es donen de continguts nacionals no asseguren en cap manera una mínima cultura, sí abans per a l'EGB, el BUP —o Educació Primària o Secundària ara—, no hi ha hagut uns continguts.

Finalment, és un interrogant si la Reforma resoldrà o no resoldrà aquest aspecte. Ma no és el moment de discutir-ho. Penso que no. És un disseny excessivament obert per a les necessitats d'un país com el nostre. És un salt en el buit massa arriscat el que s'ha fet i que portarà uns nivells de fracàs importants en el sistema educatiu. Tal vegada algú més prudent hauria estat reformar amb més prudència i més a poc a poc, no fent salts en el buit. És a dir, des del moment en què el disseny curricular a Ciències Socials i d'Entorn Social a Primària és un disseny molt obert, en el qual tinc els percentatges calculats, a la pràctica, què vol dir en hores d'història de Catalunya, suposant que s'apliqués proporcionalment. Hi ha hagut algunes veus que Han dit en un article a *L'Avenç* que la Generalitat, mitjançant el disseny curricular de Primària, vol ideologitzar històricament els alumnes. És una absurditat, perquè en el millor dels casos els alumnes tindran tan poques hores d'història de Catalunya a Primària que amb això no es pot obtenir res, donar consciència, ni informar gairebé de res.

Bàsicament és això. El professorat ni està format ni té obligació de donar res. En les oposicions a Secundària, quants temes d'història de Catalunya s'exigeixen? A les proves d'accés a la universitat, quin coneixement d'Història de Catalunya s'exigeix?